

v
němci

Jakuba Katalpa

host

Pohřeb

Otázkou je, zda na pohřeb pozveme také příbuzné z Německa.

Záhy se však ukáže, že to trápí pouze mě, bratři v tom mají jasno.

Martin, který ráno přiletěl ze Států, vypadá unaveně. Na sobě má obnošené džínsy a plátěnou bundu, oči mu opuchly z nedostatku spánku. Upíjí kávu, ruka mu spočívá na bílém listu s černým lemováním, který přinesl Daniel.

„Nemůžeme je pozvat,“ řekne. „Táta by si to rozhodně nepřál.“

„Jak to můžeš vědět?“ zeptám se.

„Stejně už je pozdě,“ řekne smířlivě Daniel. „Nestihli by přijet.“

V hotelové restauraci jsme sami, hosté už posnídali a číšníci tiše sklízají ze stolů.

„Měli by se dozvědět, že otec zemřel,“ řeknu.

Otcův pohřeb zařizuje Daniel, který jako jediný z nás zůstal v Čechách. Vystudoval medicínu a pracuje na ortopedickém oddělení ve fakultní nemocnici; když jsem zjistila, že Doročka se narodila s kloubní vadou, uklidňoval mě dlouhými telefonáty.

„Dozvedí se to od právníka,“ odpoví Martin.

Měl s otcem bližší vztah než my ostatní. Z Kalifornie, kde žije, mu posílal lahve červeného vína na posílení srdce. Otcova srdeční arytmie ho děsila, bál se, že na ni zemře, což se nakonec stalo, navzdory kardiostimulátoru, který mu před několika měsíci voperovali.

Mlčím; vím, že s Martinem nemá cenu bojovat, pokaždé zvítězí. Už když jsme byli děti, musel mít poslední slovo.

„Obřad začne v jedenáct,“ řekne Daniel. „Měl by trvat asi půl hodiny. Pro popel si můžeme přijít za dva dny. Uložíme ho samozřejmě k mámě.“

Maminka zemřela krátce po Danielově promoci na rakovinu prsu. Otec nesl její smrt těžce a pár dní po pohřbu si poprvé začal stěžovat na srdce, zadýchával se a brněla ho levá ruka.

„Mohli jsme jim alespoň poslat to parte,“ řeknu.

Martin se rozčílí. Prudce pohne rukou a porazí šálek s kávou.

„Táta je mrtvej, kurva!“ vykřikne. „A ty se staráš o posraný Němčoury!“

Daniel vytáhne papírové kapesníčky a otře rozlitou kávu. „Měli bychom se uklidnit. Když se budeme hádat, nikomu tím nepomůžeme.“

Zvedne parte a osuší je, pak pohledem přivolá číšníka.

„Dám si čaj. Martine?“

Martin si objedná vodku, já dvě deci bílého.

Je březen roku 2002 a právě se chystám na svůj druhý pohřeb. První byl mamčin. Přijela jsem na něj z Anglie, v černém kostýmu a klobouku, který v Čechách vypadal nepatřičně.

V obřadní síni byl suchý vzduch a mně se z nosu spustila krev.

O otcově smrti jsem se dozvěděla před třemi dny, právě jsem se vrátila z nákupu a dávala do lednice krabice s mlékem, když zazvonil telefon.

Zemřel na ulici, cestou od lékaře. Když přijela záchranná služba, byl už mrtvý; pár minut se ho pokoušeli oživit, a pak ho odvezli rovnou do nemocniční márnice.

Daniel plakal, když mi to vyprávěl, já jsem strnule stála mezi dveřmi lednice, nedokázala jsem pochopit, že je mrtvý. Nakonec jsem odložila krabici s mlékem a šla do dětského pokoje, sluchátko jsem stále měla přitisknuté k uchu, na druhém konci vzlykajícího bratra. Posadila jsem se a přitáhla si na klín půlroční Dorotku, rozepnula jsem si blůzu a nabídla jí prs; kojila jsem dcerku a poslouchala Danielovo líčení otcovy smrti. Dorotčina ústa mě uklidňovala, pach mléka a dětského pudru mě ujišťoval, že se ve skutečnosti nic nezměnilo, jsem v Londýně a držím v náručí své dítě; jsem daleko od Prahy, kde se mému otci zastavilo srdce.

Daniel se posléze utišil a začal uvažovat logicky, mluvil o pohřbu. Když jsme se rozloučili, napustila jsem do vany vodu a společně s Dorotkou jsme se vykouपालy; přidržovala jsem ji na hladině a plakala jsem.

Večer jsme si s Peterem otevřeli láhev vína. Seděla jsem na koberci a vykládala mu o otci, o hořkosti, která naplňovala jeho život, o nedůvěře, kterou choval k ostatním. Nebylo snadné s ním vyjít, byl náladový a vztahovačný, často propadal záchvatům vzteku a rozbíjel předměty kolem sebe, jindy měl zase plačtivou náladu a dojatě nás všechny objímal a ubezpečoval se, zda ho máme rádi.

Není divu, že jsme se rozprchli, jak nejrychleji jsme mohli a co nejdál od něj, já do Anglie a bratři ještě dál, Martin do Ameriky a Pavel do Austrálie. Pouze nejmladší Daniel zůstal doma.

Cítili jsme k němu podivnou, vysilující lásku; on nás měl rád podobně. S Martinem chodíval na ryby a s Pavlem stavěl papírové modely letadel. Mně koupil vytoužené akvárium a pravidelně se mnou objížděl burzy, kde jsem měnila závojnátky za paví očka a naopak. S Danielem fotografoval, pořídil mu dokonce drahý aparát a učil ho vyvolávat fotky.

Navzdory tomu však byly dny, kdy bylo lepší mu jít z cesty. Zničehonic se celý scvrkl, zavřel se v ložnici a odmítl vycházet, matka mu nechávala jídlo za dveřmi.

Museli jsme být ostražití, stále na pozoru, protože život s ním se podobal chůzi po zamrzlém rybníce, neměli jsme tušení, jak je led pod našima nohama silný. Někdy jsme si mohli dovolit, cokoli nás napadlo, a otec se jen blahosklonně usmíval, jindy stačilo neopatrné slovo a sesypal se, křičel a odcházel s prásknutím dveří.

Nejhorší to bylo, když přišly balíčky z Německa.

„Svině už zase píše,“ říkával s posměchem.

Mluvil o své matce.

Balíčky přicházely na naši adresu v Praze nepravidelně. Někdy dorazily otevřené, to když si někdo na hranicích prohlížel jejich obsah. Většinou však byly neporušené, zabalené v hnědém papíře a opatřené řadou barevných známek, o které jsme se s bratry hádali.

Když jsem o nich poprvé vyprávěla svému muži, musela jsem se smát jeho zjhlému výrazu. Peter vyrůstal v Londýně a miluje historiky z východního bloku; spousta věcí, o kterých vykládám, mu připadá komických — a mně ostatně také, když je můžu pozorovat zpovzdálí a vím, že už se nikoho netýkájí — pracovní soboty, prvomájové průvody, pionýrské uniformy, podnikové dovolené. Bylo mi jasné, že si představuje podvyživená děcka sápadící se po vzácnostech, které jim poslal kdosi z neznámého světa, z pohádky. Možná to tak opravdu bylo, až na to, že jsme nebyli podvyživení; byly jsme dravé sídlištní děti, v teplákách a plátěných teniskách.

Balíčky pokaždé obsahovaly sladkosti, čokoládu, marmelády v luxusních skleničkách, nutelu. Nikdy tam nebyly žádné

knihy nebo léky. Byly to balíčky jako od Mikuláše, určené především dětem.

A poté, co padla železná opona, jejich příliv ustal.

„Bude zapotřebí probrat jeho věci,“ řekne Daniel. „Vyházet obléčení, roztrídít knihy.“

Nabídnu se, že to udělám.

Otec zůstal v bytě, ve kterém jsme vyrůstali. Poté, co jsem odešla do Británie, jsem ho několikrát navštívila a časem jsem si uvědomila, že na svém bytě nehodlá nic měnit, vyhovoval mu umakart, sedací souprava potažená koženkou i laciný zářezový koberec v předsíni; v bývalém dětském pokoji dokonce nechal palandy, na nichž jsme s bratry spávali, a plakáty vystříhané z časopisů.

Nemohla jsem v tom bytě spát; kdykoliv jsem přijela do Prahy, ubytovala jsem u známých nebo v hotelu.

„Moc toho neměl,“ řekne Daniel. „Nemělo by ti to trvat dlouho.“

Potom už nikdo nic neříká. Martin zaplatí účet a jde se do svého pokoje vyspat, Daniel se vrací do nemocnice. Já vklouznu do pražských ulic, s pocitem, že jsem je nikdy neopustila. Možná si Prahu pletu s Londýnem, jsou tu stejné obchody a restaurace, dlažba po ránu vycíděná, hloučky turistů.

Přejdu Karlův most. Kdysi jsem tu ztratila prstýnek, od té doby pátrám ve spárách mezi kameny.

Na Kampě se posadím na lavičku.

Prázdnost.

Zakloním hlavu, stromy jsou v březnu ještě holé.

Odpoledne se zastavím v McDonaldu a dám si hranolky. Přes Hradčany zamířím do Dejvic, k přítelkyni Tereze. Chová se ke mně laskavě, protože jsem pozůstalá; jako by ze mě otcova smrt udělala někoho jiného, jeho odchodem jsem zkřehla a stala se zranitelnější; nemám odvahu jí říct, že kromě smutku cítím také úlevu, protože už nebudu muset poslouchat otcovy ironické poznámky, navždy jsem se zbavila pocitu provinilosti, jenž mě přepadl pokaždé, když nadával své matce, babičce Rissmannové, která nám z Německa posílala oplatky a čokoládu.

Smutek

Po obřadu postává před krematoriem několik otcových známých.

Jsou to bývalí kolegové z ČKD a spoluhráči ze šachového klubu. Čekají na pohoštění, ale Daniel bezradně krčí rameny: „Nic jsem neobjednal.“

Pomalou se rozcházejí, bezděčně je počítám, pět mužů a jedna žena o holi, všichni v černém a schlíplí, sotva však projdou hřbitovní branou, narovnajíc ramena a do jejich chůze se vrátí energie.

Jsme tu zase jen my tři, Pavel leží v nemocnici v Melbourne, kde mu operují žlučník.

Martin má ruce zabořené v kapsách, při obřadu se snažil neplakat, ale teď se mu chvěje brada. Zvedne hlavu, z komína krematoria stoupá tenký proužek dýmu.

„Myslíte, že je to on?“ zeptá se.

„Ne,“ odpovím rozhodně.

Z představy, že bych měla vdechovat částičky svého otce, se mi dělá špatně.

„Jdeme,“ řeknu.

„Kam?“

„Jíst.“

Vedu udivené bratry do restaurace, kterou jsem vyhlédla už včera. Objednám pečenou kachnu, a teprve když ji přinesou, dojde mi, jak je to nevhodné; odlomím kousek masa a začnu se smát; myslím na pece v krematoriu a na ztuhlé tátovo tělo.

Jíme s překvapivou chutí a Martin dost pije, naučil se to v Kalifornii, kde je spotřeba vína stejně vysoká jako spotřeba vody.

Mluvíme o otci, obnažujeme drobné křivdy a přiznáváme se k úskokům, kterými jsme se jako děti pokoušeli získat jeho přízeň.

Smějeme se, čas od času se některému z nás zlomí hlas. Jsme si blízcí a cítíme se bezpečně, nejspíš proto, že za několik dní se opět rozejdeme, oddělí nás oceán, stanou se z nás cizí lidé, sourozenci po telefonu.

Martin vzpomíná na to, jak si otec jednou nedopatřením vzal rohypnol. Bolela ho hlava, a protože nikdy žádné prášky nebral a maminka nebyla doma, rozhodl se léčit sám. Spolkl tři tabletky a marně bojoval s ospalostí, usnul v kuchyni, nad talířem s obědem.

Vzpomínám si na tu historku, ale z jiného důvodu než Martin. Den předtím jsme byli u babičky Hedviky a přinesli jsme si odtamtud jeden z balíčků, které na její adresu posílala babička Rissmannová. Byl plný gumových medvídků a čokoládových mincí. Otec, který si nikdy z žádného balíčku nic nevzal, se tehdy probudil z rohypnolového spánku, omámený a v povznesené náladě, položil si babiččin balíček na klín a vyjedl ho do posledního drobečku. Oplakala jsem to a dlouho jsem mu to nemohla odpustit, želatinové medvídky jsem milovala, a on mi nenechal ani jediný.

Když vyjdeme z restaurace, spustí se drobný déšť. Martin si přetáhne přes hlavu kapuci, tašku, ve které má věci, si tiskne k boku. Jde pomalu a ztěžka, všimnu si, že přibral, zakulatil

se a z pohodlně. Před lety se oženil, v Kalifornii má šestiletou dceru. Občas si zavoláme. Jeho dcera umí několik českých slov, manželka mluví jenom anglicky. Nikdy jsme se neseťkaly, znám ji pouze z fotografií.

Před vstupem do metra se Martin zastaví.

„Kdybys v otcových věcech našla něco zajímavého,“ řekne, „dáš mi vědět?“

Přikývnu.

Obejmeme se. Daniel podá Martinovi ruku. Díváme se, jak bratr mizí ve vestibulu metra, v trafice si koupí noviny a jízdenku. Odlétá zítra ráno, zdržel se necelé tři dny.

„Idiot,“ řekne Daniel.

Vím, jak to myslí. Martin si od nás vždy udržoval odstup. Odešel jako první, jakmile dokončil vysokou školu. Brzy se oženil, na svatbu nepozval nikoho z nás, patrně se domníval, že oceánský let by pro nás byl nepřekonatelný problém.

„Nezměnil se,“ řeknu.

„Je tlustší,“ namítne Daniel.

Potěší mě, že si toho také všiml. Položí mi ruku na rameno.

„Zajdeme na skleničku?“

„Neměla bych tolik pít,“ řeknu. „Ještě kojím.“

„Než se vrátíš domů, všechno vyčuráš.“

Váhám.

„Věř mi, jsem doktor,“ přesvědčuje mě.

„Tak jo.“

V malé vinárně nedaleko nádraží si dáme lahev vína. Daniel se čas od času dívá na hodinky.

„Myslíš, že už ho spálili?“

„Nevím.“

Smutek se mezi námi zvláštěně přelévá, nedokážeme truchlit oba zároveň. Střídáme role plačícího a těšitele; teď je to

Daniel, kdo loví z tašky kapesník a otírá si oči. Když se vzchopí, objedná další láhev.

„Víš, že dělají akce na urny?“ zeptá se.

„Jaké akce?“

„Jako v supermarketu. Kup teď a další dostaneš zdarma.“

Udiví mě to.

„Další urnu?“

„To zrovna ne. Ale třeba rámeček na fotku nebo slevu na zasklení vitríny v kolumbáriu.“

„Byznys,“ řeknu. „Cos dostal ty?“

Vytáhne propisku a diář, přisune je ke mně. Na propisce je nápis Pieta a adresa pohřební služby, diář je z černé napodobeniny kůže.

„Síla,“ řeknu.

„Jo.“

Při odchodu mi dá klíče od otcova bytu v Řepích.

„Všechno, co půjde, vyhod,“ požádá mě. „Koupil jsem nějaké igelitové pytle, jsou v chodbě.“

Přikývnu.

„Pro knížky si přijede jeden známý, o zbytek se postará vyklízečí firma.“

„Dobře.“

„Rád bych ti pomohl,“ řekne, „ale nedali mi volno.“

„Zvládnou to.“

Políbí mě na tvář a zmizí v metru.

Do Terezina bytu se vracím pěšky, přes polovinu města, trvá mi to skoro tři hodiny. Cestou ze mě vyprchává víno, které jsme s Danielem vypili, na patře zůstává jen lehká trpkost hroznů a neurčitý smutek, stesk.

Kšandičky

Dva dny vyklízím otcovo oblečení, papíry a knihy.

Naplním polovinu kontejnerů v ulici, plížím se do nich v noci, abych nerozhněvala sousedy, kteří poctivě platí za odvoz odpadků. Jím toasty, které si chystám v otcově kuchyni, cpu do nich všechno, na co mám chuť, salám, rajčata, eidam, majonézu. Večer s bolavým břichem a pocitem na zvracení volám domů Peterovi, přiměřu ho, aby mi dal k telefonu Dorotku, a daleko od ní se snažím zachytit její smích.

„Pozítří jsem doma,“ řeknu Peterovi.

„Fajn.“

Varuje mě, že Dorotka možná nebude chtít mé mléko, příliš si zvykla na sušené, které jí připravoval. Mrzí mě to, kojení mě uklidňuje.

Neochotně se s Peterem rozloučím, musím se vyspat, zítra mě čeká poslední den v otcově bytě.

Kšandičky najdu na dně šatníku, pod roztrhanými zelenými manšestráky a pleteným svetrem. Jsou zpuchřelé, s kovovými přezkami a kouskem vlněné látky všitým na místě, kde přiléhají k dětským bokům. Připomínají podvazky; že jde o zdravotní pomůcku, vím jen proto, že Dorotka nosívala podobné.

Mučící nástroj, který nutí děti se špatně vyvinutými kyčelními klouby držet nohy od sebe.

Odložím je a jdu do kuchyně. Se sklenicí vody se posadím ke stolu. Věděla jsem, že otec se narodil s kyčelní dysplazií, ale nikdy jsem o tom nijak zvlášť nepřemýšlela; teprve když stejná věc postihla Dorotku, napadlo mě, že je to dědičné; Daniel, kterého jsem se na to zeptala, potvrdil, že do určité míry ano. Naštěstí se Dorotčiny klouby brzy vrátily na své místo, hlavice zapadly do kloubních jamek a po čtyřech měsících jsme mohly kožený aparát odložit. Byla jsem za to nesmírně vděčná, v nemocnici, kam jsme s Dorotkou chodívali, jsem vídala děti, které kvůli své vadě musely být zavěšené v soustavě kladek a závaží.

Otcovy kšandičky nevidím poprvé. Jako děti jsme si s nimi hráli, používali jsme je jako postroj při hře na indiány, poutali si s nimi ruce, uvazovali k nim plyšové hračky.

Netušila jsem, že si je schoval. Jsou nejmíň půl století staré, jde o jeden z prvních modelů, které se používaly pro korekci této kloubní vady. Chvíli je držím v ruce, pak je vsunu do odpadkového pytle, posledního, s nímž se vyplížím k popelnicím. Nakonec zamknu byt, Daniel ho během následujících měsíců nabídne k prodeji.

Odpoledne jdeme na hřbitov uložit urnu s otcovým popelem. Vrátím Danielovi klíče.

„Máš fotku?“

Přikývne. Vložíme otcovu podobenku do rámečku, který opřeme o urnu. Zamkneme prosklenou skříň, pár minut před ní stojíme. Otcova tvář na obrázku je bezvýrazná, dojde mi, že Daniel nechal zvětšit jeho pasovou fotografii. Matka, jejíž obrázek se opírá o vedlejší urnu, se usmívá, na fotografii je zachyceno celé její tělo, stojí v parku a na sobě má puntíkaté šaty, ještě jí není ani dvacet, nikdo z nás dosud není na světě.

„Vypadá to jako maturitní tablo,“ řekne Daniel.

Pomalou odchážíme, on se vrací do nemocnice, já do Dejvic, sbalit si věci a připravit se na zítřejší odjezd. Na metro čekám jen chvíli, jakmile se vagón rozjede, zavřu oči. Náhle mě napadne, že už tu nezůstal nikdo, kdo by mě znal jako dítě, možná Martin nebo Pavel, ale ti byli sami dětmi, když jsem přišla na svět, těžko si pamatují mé první kroky nebo slova.

Pocítím úzkost, musím otevřít oči a chytit se tyče před sebou; moc přemýšlíš a málo žiješ, řekl mi jednou Martin, možná měl pravdu. Ale nedá mi to, všechno, s čím se setkám, musím v duchu prozkoumat a osahat, přivlastnit si to, pojmenovat.

Vystudovala jsem překladatelství z němčiny a angličtiny, jeden jazyk mi nestačil. Každý den jsem se z panelákového bytu v Řepích spouštěla do centra, kde jsem si v přečpané univerzitní posluchárně dělala poznámky. Rok před státnicemi jsem odjela na studijní pobyt do Cambridge, kde jsem se seznámila s Peterem. Vyměnili jsme si adresy a v roce 2000 jsme se vzali a odstěhovali do Londýna. Chvíli jsem pracovala v malém nakladatelství, a když se naskytl možnost jít pracovat do jednoho z prestižních ekonomických týdeníků, chopila jsem se jí. Jazyk je naštěstí podobně logický jako matematika, a protože jsem na jazyky měla odjakživa nadání, brzy se mi podařilo vklouznout do světa čísel a burzovních zpráv; od finančních analytiků jsem dostávala informace, překládala je do srozumitelného jazyka a sestavovala z nich články, které jsem následně odesílala ke korekturám.

Vystoupím na konečné, přeždu silnici a podél bloku domů se vydám k Tereze. Výtah nefunguje, do čtvrtého patra vyjdu pěšky. Když Tereza večer dorazí, uvaříme si těstoviny, ona k nim pije víno, já minerálku.

Jdeme si lehnout před jedenáctou.

Telefonát

Peter s Dorotkou na mě čekají.

V Londýně drobně mží, Dorotka leží v kočárku, přes který je přetažený igelitový obal, a Peter drží deštník. Vezme mi tašku a společně jdeme k autu.

Jsem rozlámaná z dlouhého sezení, přepitá špatné kávy, která se v autobuse podávala, a nevyspalá. Poslední noc v Praze jsem nemohla usnout, neustále jsem myslela na kšíry, které jsem našla v otcově skříni, visely nade mnou jako oprátka. Držely ode mne spánek v bezpečné vzdálenosti, dokud jsem to nevzdala a nevstala, bylo půl třetí ráno a já jsem seděla ve čtvrtém patře dejvického činžáku, poslouchala, jak ve vedlejším pokoji Tereza oddechuje, a proklínala svou neschopnost usnout.

Postroj pro korekci kyčelní dysplazie vyvinul ve čtyřicátých letech profesor Arnold Pavlík. Jeho princip je jednoduchý. Jedná se o soustavu trmínků, do kterých se upne postižené dítě. Tedy v lepším případě, v horším ho čekají sádrové kalhotky, operace nebo vis na kladce. Otec, stejně jako Dorotka, zřejmě trpěl lehčí formou dysplazie, pokud si vzpomínám, o zalití do sádry nebo o operaci nikdy nepadlo ani slovo. Ale můžu se mýlit. Neznám dítě, které by se zajímalo o zdravotní stav rodičů, a my jsme o otcových potížích s kyčli věděli jen díky koženým kšírům, které po něm zůstaly.

